

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ
ΑΠΟΦΑΣΗ
ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΚΤΟΥ
της προσφυγής υπ' αριθ. 66725/01
την οποία κατέθεσε η Ή Ή
κατά της Ελλάδος

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συγκροτηθέν στις 10 Απριλίου 2003 από τμήμα απαρτιζόμενο από τους δικαστές:

G. BONELLO, *Πρόεδρο,*

K.Λ. POZAKH,

P. LORENZEN,

N. VAJIC,

E. LEVITS,

A. KOVLER,

V. ZAGREBELSKY,

και από τον S. NIELSEN, *Αναπληρωτή Γραμματέα του Τμήματος,*

Έχον υπ' όψη την προρρηθείσα προσφυγή η οποία εισήχθη στις 24 Ιουλίου 2000,

Έχον υπ' όψη τις παρατηρήσεις τις οποίες υπέβαλε η εναγόμενη Κυβέρνηση και την αντίκρουση της προσφεύγουσας,

Αφού διασκέφτηκε, εκδίδει την ακόλουθη απόφαση:

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Η προσφεύγουσα, Ή Ή είναι Ελληνίδα υπήκοος η οποία γεννήθηκε το 1936 και διαμένει στην Αθήνα. Εκπροσωπείται ενώπιον του Δικαστηρίου από τον Δικηγόρο Αθηνών P. Verbist. Η Κυβέρνηση εκπροσωπείται από τη Γ. Σκιάνη, Σύμβουλο του Νομικού Συμβουλίου του

Κράτους, και από τη Β. Πελέκου, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

A. Οι περιστάσεις της υποθέσεως

Τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως, όπως εκτίθενται από τους διαδίκους, έχουν εν περιλήψει ως εξής:

Η προσφεύγουσα είναι ιδιοκτήτρια παραδοσιακής οικίας κειμένης στη θέση «Καραβοστάσι», πλησίον του λιμένα στη νήσο Φολέγανδρο. Το από 17 Ιουνίου 1988 προεδρικό διάταγμα χαρακτηρίζει το «Καραβοστάσι» παραδοσιακό οικισμό και επιβάλλει ειδικούς όρους και περιορισμούς ως προς τη δόμηση προκειμένου να διατηρηθεί ο εν λόγω παραδοσιακός χαρακτήρας του οικισμού.

Έναντι της οικίας της προσφεύγουσας ευρίσκεται οικία ιδιοκτησίας Α.Μ. και Α.Μ. Η οικία αυτή, η οποία ευρίσκεται στην παραλία, ήταν αρχικά «βαρκάδια», δηλαδή στεγασμένος χώρος εντός του οποίου ο ψαράς τοποθετούσε τη βάρκα του. Επί της μιας πλευράς της οδού ευρίσκεται τοίχος ύψους 0,80 μ. περίπου ο οποίος χρησίμευε ως βάση από την πλευρά της κοινοτικής οδού και ευρισκόταν επίσης επί της οικίας.

Κατά το θέρους του 1987, οι Α.Μ. και Α.Μ. προέβησαν σε οικοδομικές εργασίες άνευ οικοδομικής αδείας και ανύψωσαν τον τοίχο στα 2,50 μ. Σκοπό είχαν να τοποθετήσουν σκεπή επί του τοίχου και να προσθέσουν χώρους στην οικία δημιουργώντας επιπλέον δωμάτια. Εν τούτοις, ο τοίχος αυτός περιόρισε ουσιαστικά τη θέα προς τη θάλασσα από την οικία της προσφεύγουσας, ως και από τις πέριξ οικίες, ενώ παράλληλα περιόρισε την ορατότητα των αυτοκινήτων με αποτέλεσμα να προκληθούν ατυχήματα. Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η αγοραστική αξία της οικίας της μειώθηκε.

Στις 5 Σεπτεμβρίου 1987, η προσφεύγουσα κατήγγειλε τις παράνομες κατασκευές στο αστυνομικό τμήμα της περιοχής και, στις 11 Φεβρουαρίου 1988, υπέβαλλε καταγγελία στο Γραφείο Πολεοδομίας Θήρας. Στις 27 Ιουλίου 1989, η Πολεοδομία Θήρας μετέβη επιτόπου και συνέταξε έκθεση αυτοψίας, στην οποία διαπίστωνε ότι ο τοίχος είχε παρανόμως ανυψωθεί κατά 1,30 μ. επί 14 μ. μήκους. Στις 13 Φεβρουαρίου 1991, η Πολεοδομία ρύθμισε τα της εν λόγω οικοδομής χορηγώντας οικοδομική άδεια με τίτλο «Ρύθμιση τοιχοποιίας και επιδιόρθωση μαρκίζας». Μετά από καταγγελία της ρυθμίσεως αυτής εκ

μέρους της προσφεύγουσας, η Πολεοδομία Θήρας προέβη σε μερική ανάκληση της αδειας, στο μέτρο που τούτη ρύθμιζε τα της ανυψώσεως του τοίχου κατά 1,20 μ (απόφαση 2519/1991).

Μετά από πολλές αιτήσεις της προσφεύγουσας, η Πολεοδομία Θήρας προέβη σε δεύτερη αυτοψία, περί της οποίας ενημερώθηκε στις 27 Αυγούστου 1992, και συνέταξε έκθεση η οποία είχε ως εξής:

«(...) ενήργησαν σήμερα (...) αυτοψία στον ως άνω τόπο κατασκευής συμφώνως προς τις διατάξεις του άρθρου 1 του από 5 Ιουλίου 1983 προεδρικού διατάγματος περί παρανόμων οικοδομών και διαπιστώσαμε τα ακόλουθα: τοιχοποιία κατά παράβαση του Φ.Ε.Κ. 504 Δ/1998 και του Νόμου 1337/1983.

Ως εκ τούτου, πρέπει η κατασκευή αυτή να κατεδαφισθεί εντός δέκα ημερών εκτός αν ο ιδιοκτήτης ή οιοσδήποτε ενδιαφερόμενος υποβάλει ένσταση. Δέον όπως η ένσταση υποβληθεί στην Πολεοδομία Θήρας εντός αναντιρρήτου προθεσμίας δέκα ημερών από της υιοθέτησεως της παρούσης εκθέσεως περί της παρανόμου οικοδομής (...). Σε περίπτωση παρελεύσεως της προθεσμίας ακάρπου, πρέπει η οικοδομή να κατεδαφισθεί εντός δεκαημέρου προθεσμίας.»

Στις 30 Μαρτίου 1993, η Επιτροπή ελέγχου παρανόμων οικοδομών, η οποία αναφέρεται στο άρθρο 2 § 4 του από 12 Ιουλίου 1983 διατάγματος, αφού άκουσε τους ενδιαφερόμενους, έκρινε ότι έπρεπε ο τοίχος να επανέλθει στην αρχική του κατάσταση.

Στις 25 Απριλίου 1994, η Πολεοδομία Θήρας ζήτησε από το Νομαρχιακό Ταμείο Κυκλάδων να της χορηγήσει το ποσό των 50 000 δραχμών για τις εργασίες κατεδαφίσεως. Ο Νομάρχης Κυκλάδων χορήγησε το ποσό αυτό στις 11 Μαΐου 1994.

Στις 20 Μαΐου 1994, οι Α.Μ. και Α.Μ. κατέθεσαν στον Νομάρχη Κυκλάδων αίτηση απαλλαγής από την κατεδάφιση. Στις 30 Νοεμβρίου 1994, ο Νομάρχης Κυκλάδων απέρριψε την προσφυγή βάσει της ήδη υποβληθείσας γνώμης του Συμβουλίου Πολεοδομίας, Κατοικίας και Περιβάλλοντος. Εν τούτοις, η απόφαση αυτή ακυρώθηκε σε μεταγενέστερο χρόνο από το Συμβούλιο της Επικρατείας (απόφαση υπ' αριθ. 5488/1995) επειδή το ως άνω Συμβούλιο δεν είχε συγκροτηθεί συμφώνως προς τον νόμο. Η προσφεύγουσα επέμεινε ενώπιον της διοικήσεως όπως η τελευταία προβεί το συντομότερο δυνατόν

στον ορισμό νέων μελών του Συμβουλίου Πολεοδομίας. Στις 18 Απριλίου 1996, ο Νομάρχης Κυκλάδων εξέδωσε την αυτή απόφαση βάσει, και πάλι, της ομοφώνου γνωμοδοτήσεως του Συμβουλίου Πολεοδομίας. Στις 9 Ιουλίου 1996, ο Γενικός Γραμματέας της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου απέρριψε την προσφυγή την οποία εισήγαγαν οι Α.Μ. και Α.Μ. κατά της από 18 Απριλίου 1996 αποφάσεως του Νομάρχη. Στις 22 Οκτωβρίου 1996, ο Υπουργός Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων απέρριψε την προσφυγή την οποία εισήγαγαν οι Α.Μ. και Α.Μ. κατά της από 9 Ιουλίου 1996 αποφάσεως του Γενικού Γραμματέα. Ο Υπουργός διαπίστωνε ότι όλα τα ένδικα μέσα κατά της αποφάσεως της Επιτροπής ελέγχου παρανόμων οικοδομών είχαν εξαντληθεί και ότι η εν λόγω απόφαση είχε καταστεί οριστική, αλλά η διοίκηση ουδεμία πρωτοβουλία είχε αναλάβει για την κατεδάφιση.

Η προσφεύγουσα συνέχισε να προβαίνει σε ενέργειες ενώπιον των αρμοδίων υπηρεσιών με σκοπό την κατεδάφιση.

Στις 28 Μαΐου 1997, ο Υπουργός Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων απέστειλε επιστολή προς τη Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Χωροταξίας Νοτίου Αιγαίου, με το εξής περιεχόμενο:

«(...) σας ζητούμε να δώσετε πάραυτα οδηγίες στην Πολεοδομία Θήρας για την κατεδάφιση της παρανόμου οικοδομής.

Σημειωτέον ότι μετά την απόρριψη των Α.Μ. και Α.Μ. με την από 22 Οκτωβρίου 1996 απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, η διαδικασία εξετάσεως των ιεραρχικών προσφυγών ολοκληρώθηκε και η υπόθεση ευρίσκεται σε τελικό στάδιο. Για τον λόγο αυτόν, σας ζητούμε όπως λάβετε τα μέτρα συμφώνως προς τον νόμο και μη επανέλθετε στην υπόθεση αυτή.»

Στις 15 Απριλίου 1998, η Πολεοδομία Θήρας απέστειλε προς τον Νομάρχη Κυκλάδων την ακόλουθη επιστολή:

«(...) λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι η Πολεοδομία Θήρας δεν διαθέτει συνεργείο κατεδαφίσεως, σας ζητούμε να προβείτε στις απαραίτητες ενέργειες προκειμένου να συμμορφωθείτε προς το άρθρο 4 του από 5 Ιουλίου 1983 προεδρικού διατάγματος (...).»

Στις 28 Μαΐου 1998, η Πολεοδομία Θήρας προέβη στη μερική ακύρωση της αποφάσεως 2519/1991 δυνάμει της οποίας είχε ανακληθεί η οικοδομική άδεια.

Στις 22 Μαρτίου 1999, το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων επέστησε την προσοχή της Πολεοδομίας Θήρας στο γεγονός ότι η απόφαση της Επιτροπής ελέγχου παρανόμων οικοδομών ήταν οριστική και την κάλεσε εκ νέου να προβεί στην κατεδάφιση.

Στις 8 Ιουλίου 1999, ο Γενικός Γραμματέας Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου ακύρωσε την από 28 Μαΐου 1998 απόφαση της Πολεοδομίας Θήρας, μετά από προσφυγή της προσφεύγουσας.

Στις 3 Αυγούστου 2000, οι Α.Μ. και Α.Μ. εισήγαγαν αίτηση αναιρέσεως της αποφάσεως του Γενικού Γραμματέα ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Η προσφεύγουσα παρενέβη στη διαδικασία και κατέθεσε αίτηση εκδίκασεως της υποθέσεως κατά προτεραιότητα.

Η ορισθείσα αρχικώς για τις 26 Σεπτεμβρίου 2000 συζήτηση ανεβλήθη για τις 21 Νοεμβρίου 2000 (επειδή ο φάκελος και η γνωμοδότηση της διοικήσεως δεν είχαν διαβιβασθεί στο Συμβούλιο της Επικρατείας) και στη συνέχεια, τη αιτήσε του εισηγητού, λόγω φόρτου εργασίας τούτου, για τις 5 Μαρτίου 2001. Το Συμβούλιο της Επικρατείας εκδίκασε την υπόθεση στις 14 Μαρτίου 2001 και στις 12 Δεκεμβρίου 2001.

Με την από 11 Ιουνίου 2002 και υπ' αριθ. 1711/2002 απόφαση, το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε την προρρηθείσα αίτηση. Έκρινε μεταξύ άλλων ότι:

«(...) οι πράξεις (...) του προϊσταμένου της Πολεοδομίας Θήρας δεν έχουν εκτελεστό χαρακτήρα διότι δεν ρυθμίζουν τα του τοίχου ο οποίος, κατά τα προρρηθέντα, εκρίθη οριστικώς παράνομος, κατά τις εφαρμοστέες διαδικασίες, και πρέπει να κατεδαφισθεί (...).»

B. Οικείο εσωτερικό δίκαιο και πρακτική

Το άρθρο 22 § 3 του Νόμου 1577/1985 προβλέπει ότι κάθε οικοδομή άνευ οικοδομικής αδείας είναι παράνομη οικοδομή υποκείμενη στις διατάξεις του Νόμου 1337/1983. Το άρθρο 17 § 1 του Νόμου 1337/1983 προβλέπει ότι οι ανεγερθείσες μετά τις 31 Ιανουαρίου 1983 παράνομες οικοδομές εντός ή εκτός σχεδίου πόλεως ή σε ανεγερθείσες προ του 1923 κατοικίες, ως και εκείνες οι οποίες δεν απαλλάσσονται της διαδικασίας κατεδαφίσεως συμφώνως προς το άρθρο 15, κατεδαφίζονται υποχρεωτικώς.

Το άρθρο 2 § 1 του από 12 Ιουλίου 1983 προεδρικού διατάγματος περί της διαδικασίας χαρακτηρισμού και κατεδαφίσεως παρανόμων καινούργων

οικοδομών, προβλέπει ότι κάθε ενδιαφερόμενος δύναται να καταθέτει προσφυγή κατά της εκθέσεως αυτοψίας. Η προσφυγή αυτή εξετάζεται από επιτροπή η οποία αποφασίζει εντός προθεσμίας δέκα ημερών από της καταθέσεως της προσφυγής. Η απόφαση της επιτροπής είναι οριστική. Εάν η επιτροπή απορρίψει την προσφυγή, πρέπει η κατεδάφιση να λάβει χώρα εντός προθεσμίας δέκα ημερών (άρθρο 2 § 4 του διατάγματος).

Το άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα ορίζει ότι:

«Ένεκα παρανόμων πράξεων ή παραλείψεων των οργάνων του δημοσίου κατά την ενάσκησιν της ανατεθειμένης αυτοίς δημοσίας εξουσίας, το δημόσιον ενέχεται εις αποζημιώσιν, εκτός αν η πράξις ή παράλειψις εγένετο κατά παράβασιν διατάξεως κειμένης χάριν του γενικού συμφέροντος. Μετά του δημοσίου ενέχεται εις ολόκληρον και το υπαίτιον πρόσωπον, επιφυλασσομένων των περί ευθύνης υπουργών ειδικών διατάξεων.»

Με το άρθρο αυτό θεσπίζεται η έννοια ειδικής επιζήμιας πράξεως δημοσίου δικαίου, από την οποία γεννάται εξωσυμβατική ευθύνη του Δημοσίου. Η ευθύνη αυτή απορρέει από παράνομες πράξεις ή παραλείψεις. Οι πράξεις τις οποίες αφορά δύναται να είναι, όχι μόνον δικαστικές πράξεις, αλλά και ουσιώδεις πράξεις της διοικήσεως, συμπεριλαμβανομένων των συνήθως μη εκτελεστών πράξεων (Κυριακόπουλος, *Αστικός Κώδικας – Σχόλια*, άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, n^ο 23, Φίλιος, *Δίκαιο των Συμβάσεων*, ειδικό μέρος, τόμος 6, ευθύνη από αξιόποινη πράξη 1977, παρ. 48 Β 112, Ε. Σπηλιωτόπουλος, *Διοικητικό Δίκαιο*, 3^η έκδοση, παρ. 217, Α.Π. 535/1971, *Νομικό Βήμα*, 19^ο έτος, σελ. 1414, Α.Π. 492/1967, *Νομικό Βήμα*, 16^ο έτος, σελ. 75).

Το παραδεκτό της αγωγής αποζημιώσεως υπόκειται σε έναν όρο: πρέπει η πράξη ή παράλειψη να είναι παράνομη.

ΑΙΤΙΑΣΕΙΣ

1. Επικαλούμενη το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, η προσφεύγουσα παραπονείται ότι η άρνηση της διοικήσεως να συμμορφωθεί προς την από 30 Μαρτίου 1993 απόφαση της Επιτροπής ελέγχου παρανόμων οικοδομών της στέρησε τη θέα την οποία απολάμβανε στο παρελθόν και είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της αξίας της ιδιοκτησίας της.

2. Επικαλούμενη το άρθρο 13 της Συμβάσεως, η προσφεύγουσα παραπονείται για την απουσία στο ελληνικό δίκαιο ενδίκου μέσου το οποίο θα της είχε επιτρέψει να αναγκάσει τη διοίκηση να συμμορφωθεί προς την ως άνω απόφαση.

3. Επικαλούμενη το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως, η προσφεύγουσα παραπονείται για τη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας.

4. Επικαλούμενη το άρθρο 13 της Συμβάσεως, η προσφεύγουσα παραπονείται για την απουσία στο ελληνικό δίκαιο ενδίκου μέσου το οποίο θα της επέτρεπε να παραπονεθεί για τη διάρκεια της διαδικασίας.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

1. Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, το οποίο ορίζει:

«Παν φυσικό ή νομικό πρόσωπο δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθεί της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπόμενους υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους.

Οι προαναφερόμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα παντός Κράτους όπως θέσει σε ισχύ νόμους τους οποίους ήθελε κρίνει αναγκαίους προς ρύθμιση της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιο συμφέρον ή προς εξασφάλιση της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων.»

α) Η Κυβέρνηση καλεί το Δικαστήριο να απορρίψει την αίτηση αυτή λόγω μη εξαντλήσεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων. Υπογραμμίζει ότι η προσφεύγουσα, αφ' ενός, δεν εισήγαγε την αγωγή αποζημιώσεως η οποία προβλέπεται στο άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, και αφ' ετέρου, δεν παρείχε στα εθνικά δικαστήρια τη δυνατότητα να αποφανθούν εάν πράγματι υπέστη παραβίαση περιουσιακού δικαιώματος. Η Κυβέρνηση επικαλείται εις επίρρωση των επιχειρημάτων της την απόφαση του Δικαστηρίου επί του παραδεκτού στην υπόθεση Δακτυλίδη κατά της Ελλάδος (υπ' αριθ. 52903/99), το οποίο Δικαστήριο σε υπόθεση παρόμοια με την παρούσα, είχε κρίνει ότι ο προσφεύγων δεν είχε εξαντλήσει τα εσωτερικά ένδικα μέσα επειδή δεν είχε εγείρει την αγωγή του άρθρου 105.

Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι μία προσφυγή βάσει του άρθρου 105 δεν θα ήταν πραγματική για τους ακόλουθους λόγους:

i) Εάν η προσφεύγουσα είχε εισάγει παρόμοια προσφυγή μετά τις 30 Μαρτίου 1993, η Κυβέρνηση θα είχε απαντήσει ότι ο παράνομος χαρακτήρας της επιδίκου κατασκευής δεν είχε οριστικώς αποδειχθεί διότι η διαδικασία απαλλαγής από την κατεδάφιση εκκρεμούσε ακόμα. Πράγματι, η διαδικασία αυτή άρχισε στις 20 Μαΐου 1994 και ολοκληρώθηκε στις 22 Οκτωβρίου 1996, όταν ο Υπουργός Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων απέρριψε την προσφυγή την οποία εισήγαγαν οι Α.Μ. και Α.Μ. κατά της από 9 Ιουλίου 1996 αποφάσεως του Γενικού Γραμματέα.

ii) Εάν η προσφεύγουσα είχε εισάγει την αυτή αγωγή μετά τις 22 Οκτωβρίου 1996, θα ήταν εξίσου αδύνατον να επιτύχει να αποζημιωθεί, λόγω του ότι στις 28 Μαΐου 1998 η Πολεοδομία είχε προβεί στη μερική ακύρωση της αποφάσεως δυνάμει της οποίας είχε ανακληθεί η οικοδομική άδεια. Η Κυβέρνηση θα είχε τότε υποστηρίξει ότι κατόπιν της ακυρώσεως αυτής, η οικοδομική άδεια ίσχυε εκ νέου και συνιστούσε τη νομική βάση της επιδίκου οικοδομής.

iii) Εάν η προσφεύγουσα είχε εισάγει την αγωγή αυτή μετά τις 8 Ιουλίου 1999 (ημερομηνία κατά την οποία ο Γενικός Γραμματέας της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου ακύρωσε την απόφαση της Πολεοδομίας), η Κυβέρνηση θα είχε υποστηρίξει ότι η διαδικασία η οποία αφορούσε τη νομιμότητα της ακυρωτικής αποφάσεως εκκρεμούσε ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Η προσφεύγουσα υπογραμμίζει επίσης την ομοιότητα την οποία παρουσιάζει η προσφυγή της με την υπόθεση *Antonetto κατά της Ιταλίας* (n^ο 15918/89, 20 Ιουλίου 2000, μη δημοσιευθείσα), στην οποία το Δικαστήριο δεν απαίτησε από τον προσφεύγοντα να έχει εξαντλήσει το ένδικο μέσο της αγωγής αποζημιώσεως.

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι στο πλαίσιο του άρθρου 35 § 1, πρέπει ο προσφεύγων να επωφελείται των συνήθως διαθέσιμων και επαρκών ενδίκων μέσων για να του επιτραπεί να επιτύχει επανόρθωση των παραβιάσεων τις οποίες καταγγέλλει. Ωστόσο ουδέν επιβάλλει τη χρήση προσφυγών οι οποίες δεν είναι ούτε επαρκείς ούτε πραγματικές (*Aksoy κατά της Τουρκίας*,

απόφαση από 18 Δεκεμβρίου 1996, Recueil des arrêts et décisions 1996, § 52).

Το Δικαστήριο επισημαίνει, όπως και η προσφεύγουσα, ότι μέχρι της ημερομηνίας εισαγωγής της αιτήσεως ενώπιον του Δικαστηρίου, μία προσφυγή βάσει του άρθρου 105 δεν θα ήταν δυνατόν να θεωρηθεί πραγματική, διότι η έκβασή της προδιαγραφόταν κατά πάσα πιθανότητα ανεπιτυχής. Πράγματι, το άρθρο 105 ορίζει ότι το Δημόσιο υποχρεούται να επανορθώσει τη ζημία η οποία προκαλείται με τις παράνομες πράξεις της διοικήσεως. Ωστόσο, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι το ζήτημα της κατεδάφισης της επιδικού οικοδομής και επομένως της νομιμότητάς της δεν ήταν δυνατόν να τεθεί, ει μη μόνον μετά την απόφαση 1711/2002 του Συμβουλίου της Επικρατείας. Εφόσον η απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν είχε εκδοθεί, η προσφεύγουσα δεν διέθετε καμία πιθανότητα να της επιδικασθεί αποζημίωση κατ' εφαρμογή του άρθρου 105.

Το Δικαστήριο κρίνει επομένως ότι πρέπει να απορριφθεί η ένσταση αυτή της Κυβερνήσεως.

β) Όσον αφορά το βάσιμο της αιτιάσεως, η Κυβέρνηση δεν υπέβαλε παρατηρήσεις.

Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι ο οριστικός και εκτελεστός χαρακτήρας της από 30 Μαρτίου 1993 αποφάσεως της Επιτροπής ελέγχου παρανόμων οικοδομών και η υποχρέωση του Δημοσίου να προβεί στην κατεδάφιση δεν δύναται να ανασταλούν ούτε με διοικητική πράξη ούτε με απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας. Κατά την ελληνική νομοθεσία και τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, η από 28 Μαΐου 1998 απόφαση της Πολεοδομίας Θήρας ουδεμία επίπτωση ηδύνατο να έχει επί της αποφάσεως της προαναφερθείσας Επιτροπής. Κατ' επανάληψη, το Συμβούλιο της Επικρατείας έχει κρίνει ότι ο οριστικός χαρακτήρας της αποφάσεως της Επιτροπής αυτής απέκλειε την επανεξέταση από τη διοίκηση, proprio motu ή τη αιτήσει παντός ενδιαφερομένου προσώπου, και ότι με την απόφαση αυτή ολοκληρωνόταν μία διαδικασία χαρακτηρισμού και κατεδάφισης παρανόμου οικοδομής και ότι έπρεπε να λάβει χώρα η κατεδάφιση.

Επίσης, κατά την προσφεύγουσα, η διοίκηση είχε δεχθεί, εμμέσως πλην σαφώς, ότι η από 28 Μαΐου 1998 απόφαση της Πολεοδομίας Θήρας ουδεμία επίπτωση είχε επί της αποφάσεως της Επιτροπής: πράγματι, στις 22 Μαρτίου

1999, το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων επέστησε την προσοχή της Πολεοδομίας Θήρας επί του γεγονότος ότι η απόφαση της Επιτροπής ελέγχου παρανόμων οικοδομών ήταν οριστική και την κάλεσε εκ νέου να προβεί στην κατεδάφιση.

Το Δικαστήριο κρίνει, με γνώμονα το σύνολο των επιχειρημάτων των διαδίκων, ότι η αιτίαση αυτή θέτει σοβαρά ζητήματα, νόμω και ουσία, τα οποία δεν δύνανται να επιλυθούν κατά το παρόν στάδιο της εξετάσεως της προσφυγής, αλλά απαιτούν εξέταση επί της ουσίας. Ως εκ τούτου, δεν πρέπει η αιτίαση αυτή να απορριφθεί ως προδήλως αβάσιμη, υπό την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Συμβάσεως. Ουδείς άλλος λόγος απαραδέκτου επισημάνθηκε.

2. Η προσφεύγουσα παραπονείται για την απουσία πραγματικής προσφυγής η οποία θα της επέτρεπε να υποχρεώσει τη διοίκηση να συμμορφωθεί προς την απόφαση της Επιτροπής ελέγχου παρανόμων οικοδομών. Ισχυρίζεται ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 το οποίο ορίζει: Συμβάσεως, το οποίο έχει ως εξής:

«Κάθε πρόσωπο του οποίου τα αναγνωριζόμενα στη (...) Σύμβαση δικαιώματα και ελευθερίες παραβιάσθηκαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίαση διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτέλεση των δημοσίων καθηκόντων τους.»

Η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι η προσφεύγουσα διέθετε ολόκληρη πανοπλία προσφυγών οι οποίες θα της επέτρεπαν και ακόμα της επιτρέπουν να επιτύχει την κατεδάφιση του επιδίκου τοίχου και επανόρθωση. Ειδικότερα, υποστηρίζει ότι επιτρέπεται στον ιδιοκτήτη ακινήτου, τα δικαιώματα του οποίου προσβάλλονται λόγω παρανόμων οικοδομών επί εφραπτομένου ακινήτου, να εισαγάγει αγωγή βάσει του άρθρου 1108 του Αστικού Κώδικα προκειμένου να εκδοθεί διαταγή κατεδαφίσεως των οικοδομών αυτών. Εάν υπέστη χρηματική ζημία, δύναται επίσης να εισαγάγει αγωγή αποζημιώσεως δυνάμει των άρθρων 914 και 919 του Αστικού Κώδικα. Τέλος, σε περίπτωση αμέσου κινδύνου για την ιδιοκτησία του, δύναται να ζητήσει από το δικαστήριο να διατάξει προσωρινά μέτρα (άρθρα 731 και 732 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Η Κυβέρνηση αναφέρει μία απόφαση της Ολομελείας του Αρείου Πάγου, η οποία έκρινε ότι ο ιδιοκτήτης οικίας, η οποία στερείται φωτός και θέας επί παραπλεύρου λεωφόρου λόγω της κατασκευής τοίχου επί ομόρου

ιδιοκτησίας, δύναται να εγείρει την αγωγή του άρθρου 1108, όταν η οικοδομή αυτή, αν και νόμιμη έναντι του νόμου, είναι καταχρηστική.

Η προσφεύγουσα υπογραμμίζει ότι παραπονείται για την απουσία ενδίκου μέσου το οποίο θα της επέτρεπε να υποχρεώσει τη διοίκηση να συμμορφωθεί προς την απόφαση της Επιτροπής ελέγχου παρανόμων οικοδομών. Τα αναφερόμενα από την Κυβέρνηση ένδικα μέσα αφορούν αγωγές σε βάρος των Α.Μ. και Α.Μ., ενώ η αιτίαση της προσφεύγουσας αφορά την παράνομη άρνηση της Πολεοδομίας να κατεδαφίσει την παράνομη οικοδομή.

Επικουρικώς, η προσφεύγουσα υποστηρίζει εφ' ενός ότι τα αστικά δικαστήρια δεν είναι αρμόδια να εκδικάσουν την υπόθεση αυτή διότι είναι διοικητικής φύσεως και, αφ' ετέρου, τα αναφερόμενα από την Κυβέρνηση ένδικα μέσα είναι αναποτελεσματικά. Όσον αφορά την αγωγή του άρθρου 1108, η προσφεύγουσα παραπέμπει στα επιχειρήματά της σχετικά με την ένσταση περί μη εξαντλήσεως υπό το πρίσμα του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1. Προσθέτει ότι η απόφαση του Αρείου Πάγου, την οποία αναφέρει η Κυβέρνηση, δεν αφορά αυτόν τον τύπο αγωγής. Όσον αφορά την αγωγή αποζημιώσεως των άρθρων 914 και 919 του Αστικού Κώδικα, θα ήταν αδύνατον για την προσφεύγουσα να αποδείξει ότι οι γειτόνισσές της ενήργησαν παρανόμως, ή διέπραξαν αδίκημα ή είχαν την πρόθεση να προξενήσουν ζημία. Τέλος, μία αίτηση προσωρινών μέτρων έπρεπε να συνοδεύεται από αγωγή επί της ουσίας, της οποίας η έκβαση, όπως προαναφέρθηκε, προδιαγραφόταν ανεπιτυχής.

Το Δικαστήριο κρίνει, με γνώμονα το σύνολο των επιχειρημάτων των διαδίκων, ότι η αιτίαση αυτή θέτει σοβαρά ζητήματα, νόμω και ουσία, τα οποία δεν δύνανται να επιλυθούν κατά το παρόν στάδιο της εξετάσεως της προσφυγής, αλλά απαιτούν εξέταση επί της ουσίας. Ως εκ τούτου, δεν πρέπει η αιτίαση αυτή να απορριφθεί ως προδήλως αβάσιμη, υπό την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Συμβάσεως. Ουδείς άλλος λόγος απαραδέκτου επισημάνθηκε.

3. Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1, λόγω της διάρκειας της διαδικασίας ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, ως και του άρθρου 13 λόγω της απουσίας στο ελληνικό δίκαιο ενδίκου το οποίο θα της επέτρεπε να παραπονεθεί για την υπέρβαση της ευλόγου προθεσμίας. Τα άρθρα αυτά έχουν ως εξής:

Άρθρο 6 § 1

«Παν πρόσωπο έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσή του δικαστεί δίκαιως (...) εντός λογικής προθεσμίας υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίο θα αποφασίσει (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)»

Άρθρο 13

«Κάθε πρόσωπο του οποίου τα αναγνωριζόμενα στη (...) Σύμβαση δικαιώματα και ελευθερίες παραβιάστηκαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίαση διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτέλεση των δημοσίων καθηκόντων τους.»

Όσον αφορά την αιτίαση υπό το πρίσμα του άρθρου 6, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το άρθρο αυτό έχει εφαρμογή μόνον επί των διαδικασιών οι οποίες καταλήγουν σε απόφαση παράγουσα άμεσα αποτελέσματα, αλλά όχι έμμεσες ή τυχαίες συνέπειες, επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αστικής φύσεως του ενδιαφερομένου. Όμως, στην παρούσα υπόθεση, δεν επρόκειτο για αμφισβήτηση επί δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αστικής φύσεως, αλλά για διαφορά διοικητικής φύσεως, η έκβαση της οποίας δεν ήταν καθοριστική για τέτοιου είδους δικαιώματα. Πράγματι, η κατεδάφιση του τοίχου ουδεμία άμεση επίπτωση είχε επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αστικής φύσεως της προσφεύγουσας.

Η προσφεύγουσα υπογραμμίζει ότι η διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας αφορούσε τη νομιμότητα αποφάσεως (εκείνης του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου) η οποία ακύρωνε απόφαση της Πολεοδομίας Θήρας. Παρεμβαίνοντας στη διαδικασία, η προσφεύγουσα θέλησε να αποφύγει προσβολή των περιουσιακών δικαιωμάτων της, διότι θεωρούσε ότι η παράνομη οικοδομή έναντι της ιδιοκτησίας της θα ζημίωνε την απόλαυση αυτής και θα μείωνε την αγοραστική αξία της.

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει κατ' αρχάς ότι η έννοια των «δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αστικής φύσεως» δεν πρέπει να ερμηνεύεται με απλή αναφορά στο εσωτερικό δίκαιο του εναγομένου Κράτους. Το άρθρο 6 § 1 εφαρμόζεται ανεξαρτήτως της ιδιότητας των διαδίκων, ως και της φύσεως του νόμου, ο οποίος διέπει την αμφισβήτηση, και της αρμόδιας να κρίνει αρχής (απόφαση *Allan Jacobsson κατά της Σουηδίας* από 25 Οκτωβρίου 1989, série

A, n° 163, § 72). Το Δικαστήριο υπενθυμίζει στη συνέχεια ότι το άρθρο 6 § 1 έχει εφαρμογή αφ' ης στιγμής η αγωγή έχει «περιουσιακό» αντικείμενο και βασίζεται σε καταγγελλόμενη παραβίαση επίσης περιουσιακών δικαιωμάτων ή αφ' ης στιγμής η έκβασή της είναι καθοριστική για δικαιώματα και υποχρεώσεις ιδιωτικής φύσεως (απόφαση *Ortenberg κατά της Αυστρίας* από 25 Νοεμβρίου 1994, série A 295-B, § 28).

Το Δικαστήριο κρίνει ότι υπό τις ιδιαίτερες περιστάσεις της παρούσης υποθέσεως, η διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν αφορούσε αμφισβήτηση επί δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αστικής φύσεως. Πράγματι, επισημαίνει ότι τα αστικής φύσεως δικαιώματα της προσφεύγουσας, ήτοι το δικαίωμα κατεδαφίσεως του τοίχου ο οποίος είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της αξίας της ιδιοκτησίας της, είχαν καθορισθεί από την απόφαση της Επιτροπής ελέγχου παρανόμων οικοδομών, δηλαδή πολύ πριν από τα περιστατικά τα οποία οδήγησαν στη διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Στο σημείο αυτό, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι το ίδιο το Συμβούλιο της Επικρατείας είχε κρίνει στην υπ' αριθ. 1711/2002 απόφασή του ότι οι προσβληθείσες πράξεις δεν είχαν εκτελεστό χαρακτήρα διότι δεν ρύθμιζαν τα του τοίχου ο οποίος είχε κριθεί οριστικώς παράνομος και έπρεπε να κατεδαφισθεί.

Ως εκ τούτου, η αιτίαση αυτή είναι ασυμβίβαστη *ratione materiae* με τις διατάξεις της Συμβάσεως υπό την έννοια του άρθρου 35 § 3 και πρέπει να απορριφθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 § 4.

Όσον αφορά τη σχετική προς το άρθρο 13 αιτίαση, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο αυτό εγγυάται την ύπαρξη στο εσωτερικό δίκαιο προσφυγής επιτρέπουσας στον ενδιαφερόμενο να επωφελείται των δικαιωμάτων και ελευθεριών της Συμβάσεως, όπως δύνανται να κατοχυρώνονται από αυτή. Συνέπεια επομένως της διατάξεως αυτής είναι να απαιτείται, όσον αφορά τις δυνάμενες να θεωρούνται «μαχητές αιτιάσεις» βάσει της Συμβάσεως ή των Πρωτοκόλλων της, εσωτερική προσφυγή παρέχουσα τη δυνατότητα εξετάσεως του περιεχομένου της αιτιάσεως από την αρμόδια εθνική αρχή, και να προσφέρεται η κατάλληλη επανόρθωση, ακόμα και αν τα Συμβαλλόμενα Κράτη διαθέτουν κάποιο περιθώριο εκτιμήσεως όσον αφορά τον τρόπο συμμορφώσεως προς τις απορρέουσες

από τη διάταξη αυτή υποχρεώσεις τους (*F.L. κατά της Ιταλίας*, n° 25639/94, 20 Δεκεμβρίου 2001, μη δημοσιευθείσα).

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι έχει κρίνει ότι οι σχετικοί προς το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως ισχυρισμοί της προσφεύγουσας δεν ήταν μαχητοί. Ως εκ τούτου, η βάση του άρθρου 13 της Συμβάσεως αιτίαση είναι ασυμβίβαστη *ratione materiae* με τις διατάξεις της Συμβάσεως υπό την έννοια του άρθρου 35 § 3 και πρέπει να απορριφθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 § 4 της Συμβάσεως.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΩΣ,

Κάνει δεκτές, υπό την επιφύλαξη όλων των λόγων ουσίας, τις βάσει του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 και του άρθρου 13 της Συμβάσεως αιτιάσεις της προσφεύγουσας (πραγματική προσφυγή επιτρέπουσα να υποχρεωθεί η διοίκηση να συμμορφωθεί προς την απόφαση της Επιτροπής ελέγχου παρανόμων οικοδομών).

Απορρίπτει την προσφυγή ως απαράδεκτη κατά τα λοιπά.

[υπογραφή]

Søren NIELSEN

Αναπληρωτής Γραμματέας

[υπογραφή]

Giovanni BONELLO

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο υπηρεσιακό έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ